ABSZTRAKCIÓ ADATOKKAL

Felhasználói adattípusok: ismét a `datatype` deklarációról

- `person` néven új összetett típust hozunk létre:

```
datatype person = King
                | Peer of string * string * int
                | Knight of string
                | Peasant of string
```

- Az új típusnak négy *adatkonstruktora* (röviden: *konstruktora)* van:
  `King`, `Peer`, `Knight` és `Peasant`.
- `King` ún. *adatkonstruktorállandó*, a többi ún. *adatkonstruktorfüggvény.*
- Az adatkonstruktoroknak is van típusuk:

```
King :    person
Peer :    string * string * int -> person
Knight :  string -> person
Peasant : string -> person
```

A `datatype` deklaráció (folyt.)

```
King :    person
Peer :    string * string * int -> person
Knight :  string -> person
Peasant : string -> person
```

- `King` (király) csak egy van, ezért definiálhattuk konstruktorállandóként.
- A `Peer`-t (főnemest) nemesi címe (`string`), birtokának neve (`string`) és sorszáma (`int`) azonosítja.
- A `Knight`-ot (lovagot) és a `Peasant`-ot (parasztot) csupán a neve (`string`) azonosítja.
- Példa a `person` adattípus alkalmazására:

```
val persons = [King, Peasant "Jack Cade", Knight "Gawain",
               Peer("Duke", "Norfolk", 9)];

> val persons = [King, Peasant "Jack Cade", ...] : person list
```

- Az egyes esetek mintaillesztéssel választhatók szét.
- Minden esetet le kell fedni mintával; ha nem, figyelmeztetést kapunk.
- A minták tetszőlegesen összetettek lehetnek.

A `datatype` deklaráció (folyt.)

- Az alábbi példában a négy közül az egyik a `Peasant name` *minta*, és benne `name` a *mintaazonosító*.

```
(* title : person -> string
   title p = p megszólítása *)
fun title King = "His Majesty the King "
  | title (Peer (deg, ter, _)) = "The " ^ deg ^ " of " ^ ter
  | title (Knight name) = "Sir " ^ name
  | title (Peasant name) = name
```

- A `sirs` függvény az összes `Knight` nevét összegyűjti a `person` típusú személyek egy listájából (a változatok sorrendje *fontos* az _ miatt!):

```
(* sirs : person list -> string list
   sirs ps = az összes Knight nevének listája *)
fun sirs [] = []
  | sirs ((Knight s)::ps) = s::sirs ps
  | sirs (_::ps) = sirs ps
```

A `datatype` deklaráció (folyt.)

- Ha más lenne a változatok sorrendje, a `_::ps` minta nemcsak a `King`-re, a `Peer`-re és a `Peasant`-ra illeszkedne (ti. ezek helyett áll a példában), hanem a `Knight`-ra is.
- Az összes diszjunkt eset fölsorolása segíti az algoritmus helyességének belátását, bizonyítását.
- Azért vontunk össze három esetet egyetlen változatban, mert a részletezésük hosszabbá tenné a program szövegét is, végrehajtását is.
- A bizonyítás nem okoz gondot, ha a függvény harmadik sorát (`sirs (_::ps) = sirs ps`) *feltételes egyenletnek* tekintjük:

$$\texttt{sirs(p::ps) = sirs ps}\ \textbf{if}\ \forall \texttt{s}\cdot \texttt{p} \neq \texttt{Knight s}.$$

A `datatype` deklaráció (folyt.)

- A sorrend még fontosabb a következő példában, amelyben személyek hierarchiáját vizsgáljuk. Itt 16 helyett csak 7 esetet kell megkülönböztetnünk: azokat, amelyek *igaz* eredményt adnak.

```
(* superior : person * person -> bool
   superior (p, r)= igaz, ha p magasabb rangú r-nél *)
fun superior (King, Peer _) = true
  | superior (King, Knight _) = true
  | superior (King, Peasant _) = true
  | superior (Peer _, Knight _) = true
  | superior (Peer _, Peasant _) = true
  | superior (Knight _, Peasant _) = true
  | superior _ = false
```

Felsorolásos típus `datatype` deklarációval

- Gyakori, hogy egy név csak néhány különböző értéket vehet fel (azaz a név által felvehető értékek halmaza kis számosságú), ilyen esetben érdemes *felsorolásos típust* létrehozni a `datatype` deklarációval. Pl.

```
datatype degree = Duke | Marquis | Earl | Viscount | Baron
```

- A felsorolásos típusnak csak *konstruktorállandói* vannak. Az új típus alkalmazásához a `person` típust újra deklarálnunk kell:

```
datatype person = King
                | Pear of degree * string * int
                | Knight of string
                | Peasant of string
```

Felsorolásos típus `datatype` deklarációval (folyt.)

- A `degree` típusú adatok feldolgozásakor külön-külön elemezzük az előforduló eseteket, pl.

```
(* lady : degree -> string
   lady p = p főnemes hitvesének rangja *)
fun lady Duke     = "Duchess "
  | lady Marquis  = "Marchioness"
  | lady Earl     = "Countess"
  | lady Viscount = "Viscountess"
  | lady Baron    = "Baroness"
```

- A belső `bool` típushoz hasonló `Bool` típust és hozzá a `Not` függvényt például így is deklarálhatnánk, ill. definiálhatnánk:

```
datatype Bool = True | False
(* Not : Bool -> Bool
   Not b = b negáltja *)
fun Not True = False | Not False = True
```

Polimorf adattípusok

- Láttuk, hogy a `list` *postfix* pozíciójú *típusoperátor*, nem típus: a `datatype` deklaráció az adatkonstruktorok mellett *típuskonstruktort* is létrehoz.
- A belső `'a list` típushoz hasonló `'a List` listát és vele együtt a `Nil` és a `Cons` *adatkonstruktorokat* például így definiálhatjuk:

```
datatype 'a List = Nil | Cons of 'a * 'a List;
```

- A `Cons` *adatkonstruktorfüggvény* alkalmazásával elég körülményes a listák létrehozása. Az 1, 2, 3, 4 sorozatot például így kell megadni:

```
Cons(1, Cons(2, Cons(3, Cons(4, Nil))));
```

- Bevezethetjük az *infix* pozíciójú `:::` adatkonstruktoroperátort:

```
infix 5 ::: ; val op ::: = Cons
```

- Az infix *hatospontot* magában a típusdeklarációban is definiálhatjuk:

```
infix 5 ::: ; datatype 'a List = Nil | ::: of 'a * 'a List
```

Polimorf adattípusok: megkülönböztetett egyesítés

- Következő példánk két típus *megkülönböztetett egyesítése*, más néven diszjunkt uniója:

```
datatype ('a, 'b) disun = In1 of 'a | In2 of 'b
```

- Itt három dolgot definiáltunk:
  1. a kétargumentumú `disun` típusoperátort,
  2. az `In1 : 'a -> ('a, 'b) disun` és
  3. az `In2 : 'b -> ('a, 'b) disun` adatkonstruktorfüggvényeket.
- `('a, 'b) disun` az `'a` és `'b` típusok megkülönböztetett egyesítése. *Megkülönböztetettnek* nevezzük az egyesítést, mert később is bármikor meg tudjuk mondani, hogy egy `('a, 'b) disun` típusú pár egyik vagy másik eleme melyik alaptípusból származik. Az új típusba tartozó értékek `In1 x` alakúak, ha `x` `'a` típusú, és `In2 y` alakúak, ha `y` `'b` típusú.
- Az `In1` és `In2` konstruktorfüggvények olyan *címkének* tekinthetők, amelyek az `'a` típust megkülönböztetik a `'b` típustól.

Megkülönböztetett egyesítés (folyt.)

- A megkülönböztetett egyesítés lehetővé teszi, hogy különböző típusokat használjunk ott, ahol egyébként csak egyetlen típust használhatnánk (vö. objektum-orientált programozás, ahol pl. egy *alakzat* osztálynak *téglalap*, *háromszög* vagy *kör* nevű leszármazottai lehetnek).
- Az SML-ben megkülönböztetett egyesítéssel tudunk létrehozni *különböző típusú elemekből* álló listát:

```
[In2 King, In1 "Skócia"] : ((string, person) disun) list;
[In1 "zsarnok", In2 1040] : ((string, int) disun) list
```

- A lehetséges eseteket most is *mintaillesztéssel* elemezhetjük, pl.

```
(* concat : (string, 'a) disun list -> string
   concat d = a d diszjunkt unió In1 címkéjű
              elemeinek konkatenációja          *)
fun concat [] = ""
  | concat (In1 s :: ls) = s ^ concat ls
  | concat (In2 _ :: ls) = concat ls;
```

Megkülönböztetett egyesítés (folyt.)

- Egy példa `concat` alkalmazására:

```
concat [In1 "Ó! ", In2 King, In1 "Skócia"];

> val it = "Ó! Skócia" : string
```

- Az `In1` konstruktorfüggvény típusa `'a -> ('a, 'b) disun`, ezért a `string` típusú `"Ó!"` argumentumra alkalmazva `(string, 'b) disun` típusú érték az eredmény.
- Az `In2` konstruktorfüggvény típusa `'b -> ('a, 'b) disun`, ezért a `person` típusú `King` kifejezésre alkalmazva `('a, person) disun` típusú érték az eredmény.
- Az `[In1 "Ó!", In2 King, In1 "Skócia"]` kifejezésben mindkét alaptípust lekötjük, ezért ennek a listának a típusa: `((string, person) disun) list`.
- Az `[In2 "Ó", In2 King, In1 "Skócia"]` kifejezés kiértékelése hibajelzést eredményez, mert a `'b` típusváltozót nem lehet ugyanabban a kifejezésben egyszer így, másszor úgy lekötni.

LOKÁLIS DEKLARÁCIÓ, EGYIDEJŰ DEKLARÁCIÓ

Deklaráció lokális érvényű deklarációval: `local`-deklaráció

- Már megismertük a lokális deklarációt használó *kifejezést*.
- Lokális deklarációt használó *deklarációt* használunk, ha egyes deklarációkat fel akarunk használni más deklarációkban, miközben *el akarjuk rejteni* őket a program többi része elől.
- Szintaxisa:

```
local d1
in d2
end
```

  ahol *d1* egy nemüres deklarációsorozat,

  d2 egy másik nemüres deklarációsorozat.

- Példa:

```
(* length : 'a list -> int
   length zs = a zs lista hossza *)
local
      (* len : 'a list * int -> int
         len (zs, n) = az n és a zs lista hosszának összege *)
      fun len ([], n)    = n
        | len (_::zs, n) = len(zs, n+1)
in
   fun length zs = len(zs, 0)
end
```

Egyidejű deklaráció

- Típusok, ill. értékek *egyidejűleg* is deklarálhatók az `and` kulcsszó alkalmazásával (az utóbbira már láttunk példákat).
- Vegyük a következő deklarációsorozatokat:

```
type sor = int; type osz = int;
datatype fa = L | B of fa * fa;
    datatype 'a verem = >| | >> of 'a * 'a verem;
val v1 = "a"; val v2 = "z";
fun f1 i = i +1; fun f2 i = i - 1;
```

A fenti deklarációkat az SML-értelmező a *megadott sorrendben* értékeli ki.

```
type sor = int and osz = int;
datatype fa = L | B of fa * fa and
    'a verem = >| | >> of 'a * 'a verem;
val v1 = "a" and v2 = "z";
fun f1 i = i +1 and f2 i = i - 1;
```

Az `and` szócskával elválasztott deklarációkat az SML-értelmező *egyidejűleg* értékeli ki.

Egyidejű deklaráció (folyt.)

- Egyidejű deklarációt kell használni kölcsönösen rekurzív függvények definiálására. Példa:

```
fun even 0 = true | even n = odd(n-1)
and odd 0 = false | odd n = even(n-1);
```

- Egyidejű deklarációt használhatunk két vagy több kötés egyidejű felcserélésére. Példa:

```
val v1 = "a"; val v2 = "z"; val v1 = v2 and v2 = v1;
```

- Egyidejű deklarációt használunk, ha fölülről lefelé haladva akarunk programot írni. Példa:

```
fun length zs = len zs 0
and len [] i = i | len (_ :: xs) i = len xs (i+1);
```

- A polimorf függvényeket a szekvenciális és az egyidejű deklaráció eltérően kezeli, mivel a típuslevezetést az SML-értelmező a teljes kifejezésre alkalmazza. Példa:

```
fun id x = x; fun hi () = id 3; fun nr () = id 4.0;
```

```
fun id x = x  and hi () = id 3  and nr () = id 4.0;
```

Az első sor kiértékelésekor `id 'a -> 'a` típusú. A második sor kiértékelésekor `id int -> int` és `real -> real` típusú lenne egyszerre, ami lehetetlen.

ESETSZÉTVÁLASZTÁS, OPCIONÁLIS ÉRTÉK

Esetszétválasztás (`case`)

```
case E of P1 => E1 | P2 => E2 |  ···  | Pn => En
```

Az SML-értelmező – balról jobbra és fölülről lefelé haladva – megpróbálja `E`-t `P1`-re illeszteni, ha nem sikerül, `P2`-re s.í.t. A `case`-kifejezés eredménye az `E` kifejezésre illeszkedő első `Pi` mintához tartozó `Ei` kifejezés lesz.
A `case` is csak szintaktikus édesítőszer, ui. helyettesíthető `fn`-jelöléssel:

```
(fn P1 => E1 | P2 => E2 |  ···  | Pn => En) E
```

Például a `lady` függvényt így is definiálhattuk volna:

```
datatype degree = Duke | Marquis | Earl | Viscount | Baron
```

```
(* lady : degree -> string
   lady p = p főnemes
            hitvesének rangja *)
fun lady p =
      case p of
        Duke     => "Duchess "
      | Marquis  => "Marchioness"
      | Earl     => "Countess"
      | Viscount => "Viscountess"
      | Baron    => "Baroness"
```

```
(* lady : degree -> string
   lady p = p főnemes
            hitvesének rangja *)
fun lady p =
      (fn
         Duke     => "Duchess "
       | Marquis  => "Marchioness"
       | Earl     => "Countess"
       | Viscount => "Viscountess"
       | Baron    => "Baroness"
      ) p
```

Opcionális érték kezelése (`'a option`)

```
datatype 'a option = NONE | SOME of 'a
```

Függvények az `Option` könyvtárból:

```
val getOpt        : 'a option * 'a -> 'a
val isSome        : 'a option -> bool
val valOf         : 'a option -> 'a
val filter        : ('a -> bool) -> 'a -> 'a option
val map           : ('a -> 'b) -> 'a option -> 'b option
val mapPartial    : ('a -> 'b option) -> ('a option -> 'b option)
```

getOpt (xopt, d) = x if xopt is SOME x, d otherwise.

isSome xopt = true if xopt is SOME x, false otherwise.

valOf xopt = x if xopt is SOME x, raises Option otherwise.

filter p x = SOME x if p x is true, NONE otherwise.

map f xopt = SOME(f x) if xopt is SOME x, NONE otherwise.

mapPartial f xopt = f x if xopt is SOME x, NONE otherwise.

Példák opcionális értékek kezelésére

- Egészlista legnagyobb elemének kiválasztása

  Üres listának nincs legnagyobb eleme; egyelemű lista egyetlen eleme a „legnagyobb”; legalább kételemű lista legnagyobb eleme az első elem és a maradéklista elemei közül a legnagyobb.

```
(* maxl : int list -> int option
   maxl ns = az ns egészlista legnagyobb eleme *)
fun maxl []      = NONE    (* üres *)
  | maxl [n]     = SOME n  (* egyelemű *)
  | maxl (n::ns) =         (* legalább kételemű *)
              SOME(Int.max(n, valOf(maxl ns)))
```

- Füzér elején álló karaktersorozat átalakítása egész számmá

```
val Int.fromString : string -> int option (* Overflow *)

Int.fromString s = SOME i if a decimal integer numeral can be scanned
          from a prefix of string s, ignoring any initial whitespace;
          NONE otherwise.  A decimal integer numeral, after any initial
          whitespace, must have the form: [+~-]?[0-9]+

Int.fromString "1234"; Int.fromString "-1234"; Int.fromString "~1234";
Int.fromString "+1234"; Int.fromString "+007"; Int.fromString "alma"
```

AZ ORDER TÍPUS

Az `order` típus

Az `order` típus definíciója (ld. `General.sig`)

```
datatype order = LESS | EQUAL | GREATER

[order] is used as the return type of comparison functions.
```

Példák az SML-alapkönyvtárból (SML Basis Library)

```
Int.compare     : int * int -> order
Char.compare    : char * char -> order
Real.compare    : real * real -> order
String.compare  : string * string -> order
Time.compare    : time * time -> order
```

KIVÉTELKEZELÉS

Kivételkezelés

- Kivételt az `exception` kulcsszóval deklarálunk, a `raise` kulcsszóval jelzünk, a `handle` kulcsszóval bevezetett kifejezésben kezelünk.
- A kivételt általában hibák jelzésére használjuk, de használhatjuk visszalépés kezelésére is (az utóbbira példa a `valtas` függvényben látható a következő fóliák egyikén).
- A kivételdeklaráció az adattípus-deklarációra (`datatype`-deklarációra) emélkeztet: `exception` *`name`*`; exception` *`name`* `of` *`ty`*.
- Példák kivétel deklarálására: `exception Valt; exception Hiba of char * int`.
- A kivételkonstruktor állandó vagy függvény lehet.
  Példák: `Valt : exn, Hiba : char * int -> exn`.
- A kivételdeklaráció speciális adattípus-deklaráció, ui. az utóbbival ellentétben dinamikusan *bővíti* a kivételkonstruktorok halmazát.
- Kivétel jelzésére a `raise` kulcsszóval kezdődő speciális kifejezést kell használunk.
- Példák kivétel jelzésére: `raise Valt, raise Hiba(#"N", 4)`.
- `raise` (hipotetikus) típusa: `exn -> 'a`. (A `raise` nem függvény!)

Kivételkezelés (folyt.)

- `raise` alkalmazásának eredménye az ún. *kivételcsomag*. Mivel a kivételcsomag polimorf típusú, bármely más típussal kompatíbilis.
- A kivétel kezelése a `case`-szerkezetre emlékeztet: `E handle P1 => E1 | ··· | Pn => En`
- Ha `E` „közönséges” értéket ad eredményül, a kivételkezelő egyszerűen továbbadja az eredményt.
- Ha `E` eredménye *kivételcsomag*, az SML megpróbálja illeszteni a `P1, ···, Pn` mintákra.
  - Ha `Pi` (`1 <= i <= n`) az első illeszkedő minta, akkor `Ei` a kivételkezelő eredménye.
  - Ha egyetlen minta sem illeszkedik a kivételcsomagra, a kivételkezelő továbbpasszolja.
- Példák kivétel kezelésére:
  - ```
    erme :: valtas (erme::ermelista) (osszeg-erme)
                handle Valt => valtas ermelista osszeg
    ```
  - `(fn i => kivKez i handle Hiba(c, i) => (print(str c); i-1)) 0`
- `handle` (hipotetikus) típusa: `exn -> 'a`. (A `handle` nem függvény!)
- Legyen `Ex` `exn` típusú kivétel, `e` pedig tetszőleges kifejezés; ekkor az `e handle Ex => c` (kivételkezelőt tartalmazó) kifejezésben `c`-nek `e`-vel azonos típusúnak kell lennie.
    ```

Kivételkezelés (folyt.)

- A következő programrészletek példák kivétel deklarálására, jelzésére és kezelésére

```
exception Ex of string;

(raise Ex "ex") handle Ex t => t^"eption";
(raise Div) handle Ex t => t^"eption";

exception Hiba of char * int;

fun kivKez  0 = raise Hiba(#"N", 4)
  | kivKez ~9 = raise Hiba(#"M", 9)
  | kivKez  n = n;

fun kivKezel i =
        kivKez i handle Hiba(#"N", i) => (print "N"; i)
                      | Hiba(#"M", i) => (print "M"; i-1);

kivKezel 0  = 4;
kivKezel ~9 = 8;
kivKezel 7  = 7;
```

Kivételkezelés (folyt.)

- Példa visszalépés programozására kivételkezeléssel

```
exception Valt;

(* valtas : int list -> int -> int list
   valtas ermelista osszeg = a lehető legkevesebb érmét tartalmazó olyan
                             érmelista, amely elemeinek összege osszeg
   PRE : ermelista = a váltásra használható érmék csökkenő értéksorrendben
         osszeg >= 0
*)
fun valtas _ 0  = []
  | valtas [] _ = raise Valt
  | valtas (erme::ermelista) osszeg =
      if (* ha az adott érme túl nagy, a következővel próbálkozunk *)
         erme > osszeg then valtas ermelista osszeg
         (* ha az adott érmétől kezdve sikerül felváltani, készen vagyunk;
            ha nem, a következő érmével kezdjük újra az adott ponttól *)
      else erme :: valtas (erme::ermelista) (osszeg-erme)
                                  handle Valt => valtas ermelista osszeg;

valtas [50, 20, 10, 5, 2] 197 = [50, 50, 50, 20, 20, 5, 2];
```

Kivételkezelés (folyt.)

- A leggyakoribb belső kivételek

Név	*Művelet, amely a kivételt kiválthatja*
`Bind`	Értékdeklarációban a jobb oldali kifejezés nem illeszkedik a bal oldali mintára.
`Chr`	`chr pred succ`
`Div`	`/ div mod`
`Domain`	Az érték kilóg az értelmezési tartományból.
`Empty`	`hd tl last`
`Fail`	`compile load loadOne  Fail : string -> exn`
`Interrupt`	Megszakítás ctrl/c-vel.
`Io`	Ki/beviteli hiba. `Io : {cause : exn, function : string, name : string}`
`Match`	Mintaillesztési hiba `case` és `handle` kifejezésben, vagy függvényalkalmazásban.
`Option`	Hiba egy `Option` könyvtárbeli függvény alkalmazásakor.
`Overflow`	`~ + - * / div mod abs ceil floor round trunc`
`Size`	`^ array concat fromList implode tabulate translate vector`
`Subscript`	`copy drop extract nth sub substring take update`

- `Fail` és `Io` kivételkonstruktorfüggvények, a többi `exn` típusú kivételkonstruktorállandó.
- `Option` csak `Option.Option` néven használható, ha nem nyitjuk meg az `Option` könyvtárat.

Kivételkezelés (folyt.)

- Példák belső kivételek jelzésére

```
- val (x::xs) = [];
! Uncaught exception:
! Bind

- chr 256;
! Uncaught exception:
! Chr

- Math.sqrt(~1.0);
! Uncaught exception:
! Domain

- fun f 0 = "igaz" | f 1 = "hamis"; f 2;
...
! Uncaught exception:
! Match

- String.sub("alma",4);
! Uncaught exception:
! Subscript
```

VISSZALÉPÉSES PROGRAMOZÁS

n vezér a sakktáblán

Hányféleképpen rakható n vezér egy $n * n$ méretű sakktáblára úgy, hogy ne üssék egymást?

- A sakktáblát egy olyan `n` hosszúságú sorvektorral írjuk le, amelynek egy-egy mezőjébe írt `s` szám a sakktábla egy-egy oszlopába lerakott vezér sorának a sorszáma (`0<=s<n`).
- Példa `n=4` esetén:

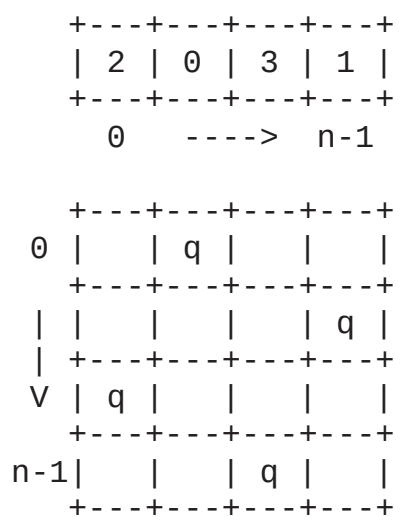

- A sorvektort listával valósítjuk meg.
- Egy listához *balról könnyű* új elemeket fűzni, ezért a táblát és a vezérek helyzetét leíró listát függőlegesen tükrözzük.

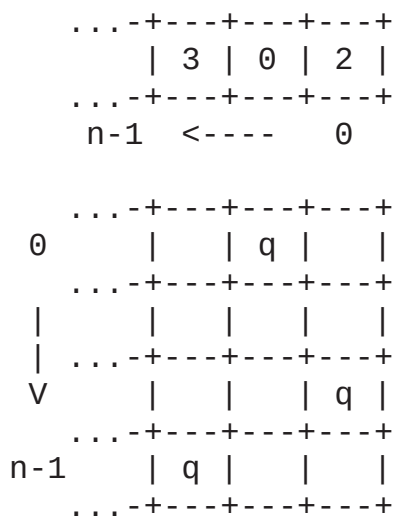

- Egy `n` hosszúságú sorvektor `i`-edik eleme az `n-(i+1)`-edik elem a listában.

n vezér a sakktáblán (folyt.)

Azt, hogy az új vezért ütik-e más vezérek a táblán, a *sorvektor* vizsgálatával dönthetjük el: az egyes elemek sorszáma által meghatározott oszlopban az értékük által meghatározott sorban vezér van. A lerakás feltételei a következők:

1. Az új vezér nem kerülhet egy sorba egyetlen más vezérrel sem, azaz az új listalem *értéke* nem fordulhat elő a lista már felépített részében.
2. Az új vezér átlós irányban sem lehet egy vonalban más vezérrel. Ez azt jelenti, hogy ha a lista elejére (a 0. elemébe!) az `s` sorindexet akarjuk írni, akkor az `i`-edik listaelem értéke, feltéve, hogy van ilyen elem, nem lehet `s-i`, sem `s+i`.

   A következő példa megvilágítja az esetet.

Ha a tábla 1. sorába akarjuk lerakni az új vezért, akkor az `x`-szel megjelölt mezőket kell megvizsgálnunk. Az új mezővel együtt a listának már három eleme van. Az 1-es indexű elem nem lehet s+1, sem s-1, a 2-es indexű elem pedig nem lehet s+2, sem s-2.

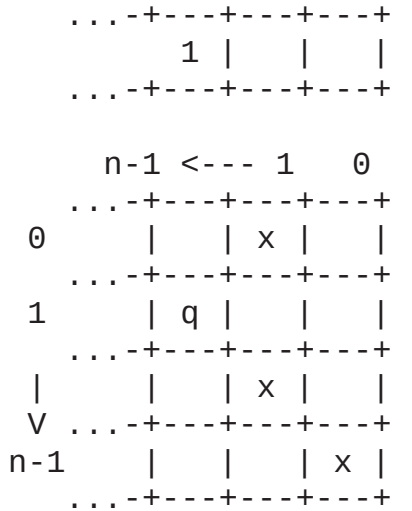

A lista rekurzív algoritmussal dolgozható fel.

n vezér a sakktáblán: „ütésben van”-vizsgálat

```
(* utesbenVan : int list -> bool
   utesbenVan zs = igaz, ha a (hd zs) vezért legalább egy
                   (tl zs)-beli vezér üti
 *)
fun utesbenVan [] = false
  | utesbenVan (z::zs) =
      let
          (* uV : int -> int -> int list -> bool
             uV s1 s2 rs = igaz, ha a z vezért legalább egy
                           rs-beli vezér üti
          *)
          fun uV _ _ [] = false
            | uV s1 s2 (r::rs) = z = r orelse
                                 s1 = r orelse
                                 s2 = r orelse
                                 uV (s1-1) (s2+1) rs
      in
          uV (z-1) (z+1) zs
      end
```

n vezér a sakktáblán: egy megoldás előállítása

```
exception Zsakutca

(* vezerek0 : int -> int list
   vezerek0 n = a feladvány egy megoldása n vezér esetén
*)
fun vezerek0 n =
  let (* vez : int -> int list -> int list
         vez z zs = egy megoldás n vezér esetén *)
      fun vez z zs =
            if   (* vissza kell lépni, ha z=0 és ütésben van, ... *)
               z = 0 andalso utesbenVan zs orelse
                 (* ... vagy ha már minden sort megpróbált *)
               z = n
            then raise Zsakutca
            else if length zs = n
            then rev zs (* megvan egy megoldás *)
            else   (* folytatja a 0. sortól a következő vezér lerakásával,
                      és ha elakad, visszalép a következő sorra *)
                 vez 0 (z::zs) handle Zsakutca => vez (z+1) zs
  in
       (* a 0. sorral kezd: ilyenkor nem lehet ütésben *)
      vez 0 []
  end
```

n vezér a sakktáblán: több megoldás előállítása visszalépéssel

```
(* vezerek1 : int -> int list list
   vezerek1 n = a feladvány összes megoldásának listája n vezér esetén
*)
fun vezerek1 n =
  let (* vez: int -> int list -> int list list
         vez z zs: az összes megoldás listája n vezér esetén
      *)
      fun vez z zs =
            if   (* vissza kell lépni, ha z=0 és ütésben van,
                    vagy ha már minden sort megpróbált *)
               z = 0 andalso utesbenVan zs orelse z = n
            then raise Zsakutca
            else if length zs = n
            then [rev zs] (* megvan egy megoldás, listában adja vissza *)
            else   (* folytatja a következő sorral, majd hozzáfűzi ... *)
                 (vez (z+1) zs handle Zsakutca => []) @
                   (* ... a 0. sortól kezdve a következő vezér lerakásával
                      kapott megoldásokat *)
                 (vez 0 (z::zs) handle Zsakutca => [])
  in
       (* a 0. sorral kezd: ilyenkor nem lehet ütésben *)
      vez 0 []
  end
```

n vezér a sakktáblán: több megoldás előállítása listák listájával

Az előző megoldás sémája sokszor használható, de ebben az egyszerű esetben felesleges: a kivétel jelzése helyett üres listát adhatunk eredményül, hiszen a kivételkezelők is csak ezt teszik.

```
(* vezerek2 : int -> int list list
   vezerek2 n = a feladvány összes megoldásának listája n vezér esetén
*)
fun vezerek2 n =
  let (* vez: int -> int list -> int list list
         vez z zs: az összes megoldás listája n vezér esetén
      *)
      fun vez z zs =
            if z = 0 andalso utesbenVan zs orelse z = n
            then []
            else if length zs = n
            then [rev zs]
            else vez (z+1) zs @ vez 0 (z::zs)
  in
      vez 0 []
  end
```

n vezér a sakktáblán: több megoldás előállítása listák listájával (folyt.)

Akkumulátor alkalmazásával:

```
(* vezerek3 : int -> int list list
   vezerek3 n = a feladvány összes megoldásának listája
                n vezér esetén
*)
fun vezerek3 n =
  let (* vez: int -> int list -> int list list -> int list list
         vez z zs: az összes megoldás listája n vezér esetén
      *)
      fun vez z zs zss =
            if z = 0 andalso utesbenVan zs orelse z = n
            then zss
            else if length zs = n
            then rev zs :: zss
            else vez 0 (z::zs) (vez (z+1) zs zss)
  in
     vez 0 [] []
  end
```

HALMAZMŰVELETEK

Halmazműveletek: „benne van-e?” (`isMem`) és „ha új, tedd bele” (`newMem`)

- `isMem` igaz értéket ad eredményül, ha a keresett elem benne van a listában.

```
(* isMem : ''a * ''a list -> bool
   isMem(x, ys) = x eleme-e ys-nek
*)
fun op isMem (_, []) = false
  | op isMem (x, y::ys) = x = y orelse op isMem(x, ys)
infix isMem
```

Megjegyzés: az `op` operátor nélkül az infix deklarációt követően a függvénydefiníciót nem lehetne újrafordítani.

- `newMem` egy új elemet rak be egy listába, ha még nincs benne.

```
(* newMem : ''a * ''a list -> ''a list
   newMem(x, xs) = [x] és xs listaként ábrázolt uniója
*)
fun newMem (x, xs) = if x isMem xs
                     then xs
                     else x::xs
```

`newMem`, ha a sorrendtől eltekintünk, halmazt hoz létre.

Halmazműveletek: „listából halmaz” (`setof`)

- `setof` halmazt készít egy listából úgy, hogy kiszedi belőle az ismétlődő elemeket. Rossz hatékonyságú.

```
(* setof : ''a list -> ''a list
   setof xs = xs elemeinek listaként ábrázolt halmaza
*)
fun setof []      = []
  | setof (x::xs) = newMem(x, setof xs)
```

- Öt halmazműveletet definiálunk:
  - unió (`union`, $S \cup T$),
  - metszet (`inter`, $S \cap T$),
  - részhalmaza-e (`isSubset`, $T \subseteq S$),
  - egyenlők-e (`isSetEq`, $S = T$),
  - hatványhalmaz (`powerSet`, pS).
- Rendezetlen listával ábrázoljuk most a halmazokat.
- Gyakorlófeladatnak meghagyjuk a halmazműveletek megvalósítását rendezett listákkal és rendezett fákkal. (A vizsgán is kaphatnak ilyen feladatokat.)

Halmazműveletek: „unió” (union) és „metszet” (inter)

- Két halmaz uniója

```
(* union : ''a list * ''a list -> ''a list
   union(xs, ys) = az xs és ys elemeiből álló halmazok uniója
*)
fun union ([], ys)    = ys
  | union (x::xs, ys) = newMem(x, union(xs, ys))
```

- Két halmaz metszete

```
(* inter : ''a list * ''a list -> ''a list
   inter(xs, ys) = az xs és ys elemeiből álló halmazok metszete
*)
fun inter ([], _)     = []
  | inter (x::xs, ys) = let val zs = inter(xs, ys)
                        in
                           if x isMem ys then x::zs else zs
                        end
```

Halmazműveletek: „részhalmaza-e” (`isSubset`) és „egyenlők-e” (`isSetEq`)

- Részhalmaza-e egy halmaz egy másiknak?

```
(* isSubset : ''a list * ''a list -> bool
   isSubset (xs, ys) = az xs elemeiből álló halmaz részhalmaza-e
                       az ys elemeiből álló halmaznak
*)
fun op isSubset ([], _)     = true
  | op isSubset (x::xs, ys) = x isMem ys andalso
                              op isSubset(xs, ys)
infix isSubset
```

- Két halmaz egyenlősége (a listák egyenlőségvizsgálata beépített művelet az SML-ben, halmazokra mégsem használható, mert pl. `[3, 4]` és `[4, 3]` listaként ugyan különböznek, de halmazként egyenlők)

```
(* isSetEq : ''a list * ''a list -> bool
   isSetEq(xs, ys) = az xs elemeiből álló halmaz egyenlő-e
                     az ys elemeiből álló halmazzal
*)
fun isSetEq (xs, ys) = (xs isSubset ys) andalso (ys isSubset xs)
```

LISTÁK RENDEZÉSE

Listák rendezése

- **`inssort` (beszúró rendezés),**
- **`selsort` (kiválasztó rendezés),**
- `quicksort` (gyorsrendezés),
- `tmsort` (fölülről lefelé haladó összefésülő rendezés),
- `bmsort` (alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés),
- `smsort` (simarendezés).

Beszúró rendezés

- Az `ins` segédfüggvény az `x` elemet a megfelelő helyre rakja be az `ys` listában:

```
(* ins : real * real list -> real list
   ins (x, ys) = ys kibővítve x-szel a <= reláció szerint
   PRE: ys a <= reláció szerint rendezve van *)
fun ins (x, y::ys) = if x <= y then x::y::ys else y::ins(x, ys)
  | ins (x : real, []) = [x]
```

- `inssort`-tal rekurzívan rendezzük a lista maradékát; végrehajtási ideje $O(n^2)$:

```
(* inssort : ('a * 'b list -> 'b list) -> 'a list -> 'b list
   inssort f xs = az xs elemeiből álló, az f felhasználásával
                  rendezett lista *)
fun inssort f (x::xs) = f(x, inssort f xs)
  | inssort _  [] = [];
```

- Példa `inssort` alkalmazására:

```
inssort ins [4.24, 4.1, 5.67, 1.12, 4.1, 0.33, 8.0] =
                      [0.33, 1.12, 4.1, 4.1, 4.24, 5.67, 8.0];
```

Beszúró rendezés, generikus változat

- Az `ins` függvényt generikussá tesszük:

```
(* ins : ('a * 'a -> bool) -> 'a * 'a list -> 'a list
   ins cmp (x, ys) = ys kibővítve x-szel a cmp reláció szerint
   PRE: ys a cmp reláció szerint rendezve van *)
fun ins cmp (x, ys) =
      let fun ins0 (y::ys) =
                if cmp(x, y) then x::y::ys else y::ins0 ys
            | ins0 [] = [x]
      in  ins0 ys
      end
```

- Ezzel `inssort` egy újabb változata:

```
(* inssort : ('a * 'a -> bool) -> 'a list -> 'a list
   inssort cmp xs = az xs elemeiből álló, a cmp reláció
                    szerint rendezett lista *)
fun inssort cmp (x::xs) = ins cmp (x, inssort cmp xs)
  | inssort _ [] = []
```

Beszúró rendezés, generikus változat (folyt.)

- `inssort` eddigi változatai előbb elemeire szedik szét a rendezendő listát, majd hátulról visszafelé haladva, rendezés közben építik fel az újat.
- A jobbrekurziót és akkumulátort használó változatnak (`inssort2`) kisebb veremre van szüksége, mivel a listáról leválasztott elemeket balról jobbra haladva azonnal berakja a helyükre az eredménylistában. (A két megoldás futási idejét később összehasonlítjuk).

```
(* inssort2 : ('a * 'a -> bool) -> 'a list -> 'a list
   inssort2 cmp xs = az xs elemeiből álló, a cmp reláció
                     szerint rendezett lista *)
fun inssort2 cmp xs =
      let (* sort :  'a list -> 'a list -> 'a list
             sort xs zs = zs kibővítve az xs-nek a cmp reláció
                          szerint rendezett elemeivel
             PRE: zs cmp szerint rendezve van *)
          fun sort (x::xs) zs = sort xs (ins cmp (x, zs))
            | sort [] zs = zs
      in
          sort xs []
      end
```

Beszúró rendezés `foldr`-rel és `foldl`-lel

- A második argumentumát akkumulátorként használó `foldl` kisebb vermet használ `foldr`-nél, ezért `inssortL` hosszabb listákat tud rendezni:

```
fun inssortR cmp = foldr (ins cmp) [];
fun inssortL cmp = foldl (ins cmp) [];
```

- Példák `insort`-tal és `insort2`-vel:

```
inssort op<= [4.24, 4.1, 5.67, 1.12, 4.1, 0.33, 8.0] =
                          [0.33, 1.12, 4.1, 4.1, 4.24, 5.67, 8.0];
inssort2 op>= [4, 4, 5, 1, 0, 8] = [8, 5, 4, 4, 1, 0];
inssort op< (explode "qwer") = [#"e", #"q", #"r", #"w"];
```

- Példák `foldr` és `foldl` felhasználásával:

```
fun inssortRi cmp = foldr (ins cmp)[];
fun inssortLr cmp = foldl (ins cmp)([] : real list);

inssortRi op>= [4, 4, 5, 1, 0, 8] = [8, 5, 4, 4, 1, 0];
inssortLr op<= [4.24, 4.1, 5.67, 1.12, 4.1, 0.33, 8.0] =
                          [0.33, 1.12, 4.1, 4.1, 4.24, 5.67, 8.0];
```

A futási idők mérése, összehasonlítása

- 5000 elemet tartalmazó, véletlenszerű és növekvő sorrendű listák rendezéséhez szükséges futási időt mérünk.
  - Véletlen eloszlású egészlistát állít elő a `Random` könyvtárbeli `rangelist` függvény:

```
val xs5000R =
      Random.rangelist (1, 100000) (5000, Random.newgen());
```

  - Növekvő sorrendű egészlistát állít elő a `---` operátor:

```
infix ---;
fun fm --- to =
      let fun upto to zs =
                if to < fm then zs else upto (to-1) (to::zs)
      in
          upto to []
      end;

val xs5000N = 1 --- 5000;
```

A futási idők mérése, összehasonlítása (folyt.)

- A futási időt az alábbi függvénnyel mérhetjük:

```
app load ["Timer","Time","Int"];

fun futIdo (sort, sortFn) (cmp, cmpFn) (xs, kind) =
      let val starttime = Timer.startCPUTimer()
          val zs = sort cmp xs
          val {usr=tim,...} = Timer.checkCPUTimer starttime
      in
          print("Int sort with " ^ sortFn ^ ", " ^ cmpFn ^
                ", length = " ^ Int.toString(length xs) ^ " (" ^
                kind ^ "), time = " ^ Time.fmt 2 tim ^ "s\n")
      end;

futIdo (inssort,  "inssort, recursive") (op<=, "op<=") (xs5000N, "incr");
futIdo (inssort2, "inssort, iterative") (op<=, "op<=") (xs5000N, "incr");
futIdo (inssort,  "inssort, recursive") (op>=, "op>=") (xs5000N, "incr");
futIdo (inssort2, "inssort, iterative") (op>=, "op>=") (xs5000N, "incr");
futIdo (inssort,  "inssort, recursive") (op<=, "op<=") (xs5000R, "rand");
futIdo (inssort2, "inssort, iterative") (op<=, "op<=") (xs5000R, "rand");
futIdo (inssort,  "inssort, recursive") (op>=, "op>=") (xs5000R, "rand");
futIdo (inssort2, "inssort, iterative") (op>=, "op>=") (xs5000R, "rand");
```

A futási idők mérése, összehasonlítása (folyt.)

- Egy Intel Pentium M 1.4 GHz CPU-n, linux operációs rendszer alatt a következő időket mértük:

```
Int sort with inssort, recursive, op<=, length = 5000 (incr), time = 0.00s
Int sort with inssort, iterative, op<=, length = 5000 (incr), time = 4.24s
Int sort with inssort, recursive, op>=, length = 5000 (incr), time = 4.65s
Int sort with inssort, iterative, op>=, length = 5000 (incr), time = 0.00s
Int sort with inssort, recursive, op<=, length = 5000 (rand), time = 1.96s
Int sort with inssort, iterative, op<=, length = 5000 (rand), time = 1.78s
Int sort with inssort, recursive, op>=, length = 5000 (rand), time = 1.95s
Int sort with inssort, iterative, op>=, length = 5000 (rand), time = 1.77s
```

- Jól látszik, hogy az akkumulátort nem használó (rekurzív) és az akkumulátort használó (iteratív) változatok futási ideje csak kismértékben különbözik egymástól.
- A rekurzív és az iteratív változat között lényeges különbség a veremhasználatban van.
  - A rekurzív változat már egy 500 ezer elemű listát sem tud kezelni:

```
inssort op< (1---500000);
! Uncaught exception:
! Out_of_memory
```

A futási idők mérése, összehasonlítása (folyt.)

- Az iteratív változatnak egy 5 millió elemű listával sincs még gondja:

```
inssort2 op< (rev(1---5000000));
> val it = [1, 2, ...] : int list
```

- A futási idő rendezett lista esetén attól függ, hogy mi a listaelemek sorrendje a lista bejárási irányához képest:
  - ha a lista kezdetben megfelelő sorrendű és jobbról balra járjuk be (első rekurzív eset), akkor hátulról visszafelé haladva a már addig létrehozott eredménylista elejére kell befűzni a következő elemet, ami gyorsan megy;
  - ha a lista kezdetben megfelelő sorrendű és balról jobbra járjuk be (első iteratív eset), akkor elölről hátrafelé haladva a következő elemet a már addig létrehozott lista végére kell befűzni, ami lassan megy;
  - ha a lista kezdetben fordított sorrendű és jobbról balra járjuk be (második rekurzív eset), akkor hátulról visszafelé haladva a már addig létrehozott eredménylista végére kell befűzni a következő elemet, ami lassan megy;
  - ha a lista kezdetben fordított sorrendű és balról jobbra járjuk be (második iteratív eset), akkor elölről hátrafelé haladva a következő elemet a már addig létrehozott lista elé kell befűzni, ami gyorsan megy.

Kiválasztó rendezés

```
(* selsort : ('a * 'a -> order) -> 'a list -> 'a list
   selsort cmp xs = az xs elemei cmp szerint növekvő sorrendben
*)
fun selsort cmp xs =
      let
          (* max : 'a * 'a -> 'a
             max (x, y) = x és y közül cmp szerint a nagyobb
          *)
          fun max (x, y) = if cmp(x, y) = GREATER then x else y

          (* min : 'a * 'a -> 'a
             min (x, y) = x és y közül cmp szerint a kisebb
          *)
          fun min (x, y) = if cmp(x, y) = LESS then x else y

          (* maxSelect : 'a * 'a list * 'a list -> 'a * 'a list
             maxSelect (x, ys, zs) = pár, amelynek első tagja az
                (x::ys) cmp szerinti legnagyobb eleme, második
                tagja az x::ys többi eleméből és a zs
                elemeiből álló lista                              *)
          fun maxSelect (x, [], zs) = (x, zs)
            | maxSelect (x, y::ys, zs) =
                          maxSelect(max(x, y), ys, min(x,y)::zs);
```

Kiválasztó rendezés (folyt.)

```
        (* sSort : 'a list * 'a list -> 'a list
           sSort (xs, ws) = az xs elemei cmp szerint növekvő
                            sorrendben a ws elé fűzve          *)
        fun sSort ([], ws) = ws
          | sSort (x::xs, ws) =
              let val (z, zs) = maxSelect(x, xs, [])
              in
                 sSort (zs, z::ws)
              end
    in
        sSort (xs, [])
    end;

app load ["Int","Char","Real"];

selsort Int.compare [1,2,3,4,5,6,7,8,9];
selsort Int.compare [9,8,7,6,5,4,3,2,1];
selsort Real.compare [4.5,6.7,3.6,4.3,1.2,0.9,8.9,9.8,2.0];
selsort Char.compare (explode "Ej mi a ko tyukanyo");
```